

Euroopan parlamentin vaalien äänestysaktiivisuuden vaikuttavat tekijät¹

HANNA WASS

ABSTRACT:
Factors accounting for turnout in the European parliamentary elections

Van der Eijk et al. (1996) suggest that European parliamentary elections can either be examined in the framework of the second-order elections or, alternatively, in a comparative manner as an exceptional opportunity to study participation in elections held simultaneously in 27 member states with different institutional and electoral contexts. While the first individual-level analyses on EP elections utilised the variables characteristic to national election studies, macro-level analyses have mainly included factors relevant specifically to EP elections. More recently, some European-specific models have also been introduced at the micro-level. The other approach, i.e. treating EP elections as a special case to examine turnout, has in turn been to large extent neglected. This article first reviews various macro- and micro-level factors accounting for turnout in the EP elections and then presents the results from a recent study (Söderlund et al. 2011) analysing simultaneously the demand- and supply-side factors in first- and second-order elections.

Johdanto

Kesäkuun 2009 eurovaalit olivat järjestyksessä seitsemännet samanaikaisesti kaikissa jäsenvaltioissa järjestetyt vaalit edustajien valitsemiseksi Euroopan parlamenttiin. Vaalien keskimääräinen äänestysaktiivisuus 43 prosenttia oli unionin historian alhaisin, vaikka se pitikin sisällään huomattavaa jäsenmaiden välistä vaihtelua. Eurovaalien selvästi kansallisia vaaleja matalampi osallistumisaste eli niin sanottu eurokiulu (Rose 2004, 4) on herättänyt runsaasti huomiota. Sen on myös usein katsottu indikoivan kansalaisten yleistä asennoitumista integraatioprosessiin, vaikka empiirisessä tutkimuksessa näiden välillä ei olekaan pääosin havaittu riippuvuussuhdetta (Franklin 2007, 13; Schmitt & van der Eijk 2007, 145–146, eriävistä tuloksista Blondel ym. 1997; De Vreese & Tobiasen 2007; van der Eijk 1990). Oman lisävärinsä vaaleihin on myös tuonut unionin laajentuminen vuosina 2004 ja 2009 ja sen myötä ilmenneet voi-

makkaat osallistumiserot Itä- ja Länsi-Euroopan jäsenmaiden kesken (Franklin & Wessels 2009, 2010; Rose 2004).

Äänestysaktiivisuuden tutkimisen kannalta Euroopan parlamentin vaaleja voidaan lähestyä useasta eri näkökulmasta. Ensimmäisistä vuoden 1979 vaaleista lähtien eurovaaleja on tarkasteltu pitkälti niin sanotun toisen asteen vaalien kehikon kautta (Reif & Smichtt 1980). Toisen asteen vaaleille, joiksi voidaan luokitella myös kunnallis- ja muut paikallisen tason vaalit, on muun muassa ominaista ensimmäisen asteen vaaleja vähäisempi vaaliosallistuminen (mt. 8–10).² Toisen asteen vaalien teorian keskeinen havainto liittyy siihen, että kyseisen tyyppin vaalit ovat alisteiset ensimmäisen asteen vaaliareenalle, mikä useimmissa maissa käsittää kansallisen parlamentin vaalit. Eurovaalien osalta tämä merkitsee, että niiden merkitys typistyy pitkälti kansallisten puolueiden kannatusmittaukseksi, mikä herättää eniten kiinnostusta eurovaalien ajoittuessa lähelle

seuraavia kansallisia vaaleja (Franklin 2001, 316; Franklin 2007, 17).

Tarkasteltaessa eurovaaleja toisen asteen vaalien kehyksestä huomio kohdistuu ennen kaikkea kunkin jäsenmaan kansallisten tekijöiden vaikutukseen. Eurovaalien osallistumista voidaan tällöin tutkia samoista lähtökohdista käsin kuin kansallisiakin vaaleja (van der Eijk ym. 1996, 149–150), jolloin äänestysaktiivisuuteen vaikuttavien kysyntä- ja tarjontatekijöiden oletetaan olevan pitkälti identtisiä vaalityypistä riippumatta.³ Lisäksi eurovaalit voidaan nähdä ainutlaatuisena tilaisuutena tutkia vaaliosallistumista samanaikaisesti järjestetyissä saman poliittisen instituution vaaleissa useissa toisistaan institutionaalisilta järjestelyiltään poikkeavissa maissa, mikä on kiinnostavaa erityisesti makrotason muutusten vaikutusten kannalta (mt., 150).

Sitä mukaa kun EU:n ja Euroopan parlamentin näkyvyys kansalaisten arjessa on kasvanut, on tullut tarpeelliseksi tarkastella myös EU-tason tekijöiden roolia vaaliosallistumisessa (Flickinger & Studlar 2007, 392). Toisen asteen vaalien teorialle vaihtoehdotoin tapa onkin tutkia eurovaaleja niiden omassa kontekstissaan ja pyrkiä kehittämään mahdollisimman tarkasti erityisesti eurovaalien äänestysaktiivisuuden mikro- ja makrotason tekijöiden vaikutusta testaavia malleja (Flickinger & Studlar 2007; Franklin 2001; Mattila 2003; Studlar ym. 2003). Tämän tyyppiseen Eurooppa-keskeiseen lähestymistapaan (Studlar ym. 2003) voidaan lukea kuuluvaksi myös keskustelu eurovaalien matalaan äänestysaktiivisuuteen vaikuttavista ominaisuuksista tai aktiivisuuden laskun taustatekijöistä. Eurovaalien erityispiirteiksi on mainittu esimerkiksi niiden vähäinen merkitys Euroopan komission tai erityisesti ministerineuvoston muodostavien kansallisten hallitusten koostumuksen kannalta (van der Eijk ym. 1996, 150, viitattu Reif 1985; Franklin 2000, 323), Euroopan parlamentin edelleen vaillinainen päätöksentekoaikavälillä vuonna 1987 voimaan astuneesta yhteistoimintamenettelystä huolimatta (Flickinger & Studlar 2007, 386), erityisten europuolueiden puuttuminen (Rose 2004, 8) ja kansallisten puolueiden selkeiden unionia koskevien kannanottojen vähäisyys (Franklin & van der Eijk 1996, 8)⁴, kansallisia vaaleja lyhyempi kampanja-aika ja matalammat kampanjointikustannukset (Malkopoulou 2009, 3) sekä järjestämisaikakohdan kesäkuussa, jolloin kouluissa ja yliopistoissa on jo alkanut kesäloma (Blondel ym. 1997, 253). Aktiivisuuden laskun on puolestaan havaittu liittyvän pit-

kähti äänestyspakkoa soveltavien maiden osuuden vähentymiseen unionin jäsenmaissa sekä ensimmäisten vaalien mukanaan tuoman äänestysintoa nostattavan vaikutuksen hiipumiseen (Franklin 2001).⁵

Tässä artikkelissa tarkastellaan ensin eurovaalien osallistumiseen vaikuttavia sekä kansallisia että eurovaaleille erityisiä järjestelmä- ja yksilötason tekijöitä. Tämän jälkeen keskustellaan makro- ja mikrotason tekijöiden yhteisvaikutusten tarkastelemisen tarpeesta eurovaalien äänestysaktiivisuuden tutkimuksessa sekä esitellään tuoreen vuoden 2009 eurovaaleja koskevan tutkimuksen (Söderlund ym. 2011) tuloksia. Kyseinen tutkimus on ensimmäinen eurovaaleihin liittyvä analyysi, jossa on systemaattisesti verrattu makro- ja mikrotason muuttujien vaikutusta yhtäältä eurovaalien ja toisaalta kansallisten parlamenttivaalien osallistumisessa. Artikkelin päätelmäosuudessa kootaan yhteen aikaisemmista tutkimuksista tehtyjä havaintoja sekä hahmotellaan erilaisia kehitysmahdollisuuksia eurovaalien osallistumisesta koskevalle tutkimukselle.

Eurovaalien äänestysaktiivisuuteen vaikuttavat makro- ja mikrotason tekijät

Taulukossa 1 on esitetty eurovaalien äänestysaktiivisuuden kehitys jäsenvaltioittain vuosina 1979–2009. Äänestysprosentista havaitaan ensinnäkin, että eurovaalien osallistumisaste on ollut äänestyspakkoa käyttäviä maita lukuun ottamatta paikoin huomattavan vähäistä. Esimerkiksi kunkin kymmenen perustajamaan eurovaalien äänestysaktiivisuuden keskiarvo on ollut niissä 1980–2000-luvuilla järjestettyjen parlamenttivaalien keskiarvoa matalampi (parlamenttivaalien maakohtaisesta äänestysaktiivisuudesta IDEA 2011b). Edellä mainittu Reifin ja Schmittin esittämä hypoteesi eurovaalien kansallisen tason vaaleja alemmasta vaaliosallistumisen tasosta on siis pitänyt laajalti paikkansa. Toiseksi myös niiden jäsenmaiden, joissa ei ole lakiin perustuvaa velvoitetta äänestää, osallistumisessa voidaan havaita olevan voimakkaita eroja. Lisäksi vaalien osallistumistaso on laskenut yhtäjaksoisesti ensimmäisistä eurovaaleista lähtien.⁶

Seuraavassa tarkastellaan aikaisemmissa tutkimuksissa havaittuja eurovaalien äänestysaktiivisuuden vaikuttavia makro- ja mikrotason tekijöitä, jotka voidaan edelleen jakaa eri alaryhmiin (yhteenvetona esim. Wass 2008, 13–19). Makrotasolla ää-

Taulukko 1. Euroopan parlamentin vaalien äänestysaktiivisuus 1979–2009 (%).

	1979	1981	1984	1987	1989	1994	1995	1996	1999	2004	2007	2009
Alankomaat	58,12		50,88		47,48	35,69			30,02	39,26		36,75
Belgia	91,36		92,09		90,73	90,66			91,05	90,81		90,39
Irlanti	63,61		47,56		68,28	43,98			50,21	58,58		58,64
Iso-Britannia	32,35		32,57		36,37	36,43			24,00	38,52		34,70
Italia	85,65		82,47		81,07	73,60			69,76	71,72		65,05
Luxemburg	88,91		88,79		87,39	88,55			87,27	91,35		90,75
Ranska	60,71		56,72		48,80	52,71			46,76	42,76		40,63
Saksa	65,73		56,76		62,28	60,02			45,19	43,00		43,30
Tanska	47,82		52,38		46,17	52,92			50,46	47,89		59,54
Kreikka		81,48	80,59		80,03	73,18			70,25	63,22		52,61
Espanja				68,52	54,71	59,14			63,05	45,14		44,90
Portugali				72,42	51,10	35,54			39,93	38,60		36,78
Ruotsi							41,63		38,84	37,85		45,53
Itävalta								67,73	49,40	42,43		45,97
Suomi								57,60	30,14	39,43		40,30
Kypros										72,50		59,40
Latvia										41,34		53,70
Liettua										48,38		20,98
Malta										82,39		78,79
Puola										20,87		24,53
Slovakia										16,97		19,64
Slovenia										28,35		28,33
Tshekki										28,30		28,20
Unkari										38,50		36,31
Viro										26,83		43,90
Bulgaria											29,22	38,99
Romania											29,47	27,67
yhteensä	61,00		64,10		62,90	58,50			53,20	47,80		46,20

Lähde: European Parliament 2009.

nestysaktiivisuus on yhteydessä institutionaalisen kontekstiin, puoluejärjestelmään ja sosioekonomiseen ympäristöön (esim. Blais 2000; Blais & Dobrzynska 1998; Geys 2006; Powell 1980). Mikro-tasolla osallistumiseen vaikuttavat äänestäjän sosio-demografiset, sosioekonomiset ja sosiopsykologiset ominaisuudet (Borg 1996, 20) sekä resurssit (Brady ym. 1995). Institutionaaliseen kontekstiin sisältyy vaalijärjestelmä, äänestyspakko, samanaikaisten vaalien järjestäminen ja äänestäjien rekisteröintiä koskevat säädökset. Puoluejärjestelmä vaikuttaa vaaliosallistumiseen erityisesti puolueiden ja eri uskonnollisten,

ammattillisten ja muiden sosiaalisten ryhmien välisten linkkien kautta (Powell 1980, 13-14; Powell 1986, 22). Sosioekonominen ympäristö kattaa väestön koon, väestön keskittymisen, väestön pysyvyyden, väestön homogeenisuuden ja aikaisemman äänestysaktiivisuuden. Sosiodemografiset tekijät käsittävät iän, sukupuolen, etnisen taustan ja siviilisäädyn ja sosioekonomiset koulutuksen, yhteiskuntaluokan, tulotason ja omistamisen. Uskonnollisuus, puoluesamastuminen, kiinnostus politiikasta sekä subjektiivinen kansalaispätevyys ovat tärkeimpiä vaaliosallistumisen tasoon vaikuttavia sosiopsykologisia tekijöitä. Osallistumi-

sen resursseilla viitataan puolestaan kansalaistaitoihin sekä käytettävissä olevaan aikaan ja rahaan. Myös poliittinen tietotaso voidaan laskea resursseiksi.

Suurimmassa osassa tähän mennessä julkaistuita eurovaaleja koskevissa tutkimuksissa huomiota on kiinnitetty erityisesti maiden väliin osallistumiseroihin, mistä johtuen tarkastelu on painottunut järjestelmätasolle. Kyseinen painotus on liittynyt pitkälti siihen, että kansallisiin vaaleihin verrattuna eurovaalien tarkastelussa korostuu tarve ottaa huomioon erilaiset poliittisiin järjestelmiin liittyvät kontekstuaaliset erot (van der Eijk ym. 1996, 150). Makro- ja mikro-tason välistä jaottelua ei ole kuitenkaan syytä nähdä liian jyrkkänä, sillä osassa makrotason tutkimuksiin on myös sisällytetty aggregoituja yksilötason muuttujia, kuten esimerkiksi eurooppalaisiksi identifioitumisen yleisyys tai unionin kannatuksen taso kussakin jäsenmaassa (Mattila 2003; Studlar ym. 2003). Yksilötason tarkastelussa on puolestaan pyritty vakioimaan joitain järjestelmätason muuttujia (Franklin ym. 1996; Franklin & Wessels 2009) ja tutkimaan kahden tason välisiä yhteisvaikutuksia (Franklin ym. 1996). Hoboltin ym. (2009) tutkimus vuosien 1999 ja 2004 eurovaaleista on kuitenkin ensimmäinen analyysi, jossa makro- ja mikro-tasojen tekijöiden vaikutusta on tarkasteltu samanaikaisesti monitasomallinnusta hyödyntäen.

Vertailevan tutkimusotteen soveltamisen yleisyys on myös siinä mielessä ymmärrettävää, että eurovaaleissa korostuu Franklinin (2002) havainto äänestysaktiivisuuden yksilötasoa voimakkaimmista vaihteluista eri maiden välillä. Lisäksi voi olettaa, että makrotasolla on ollut yleisesti ottaen helpompaa eritellä erityisesti eurovaalien osallistumiselle ominaisia tekijöitä. Makrotason tutkimuksille on ollut myös yleistä eri vaalien yhdistäminen yhdeksi aineistoksi, jolloin analyysiin sisällytettyjen muuttujien vaikutusta osallistumiseen on ollut mahdollista tarkastella pidemmällä aikavälillä (esim. van der Eijk & Oppenhuis 1990; Flickinger & Studlar 2007; Franklin 2001; Mattila 2003; Studlar ym. 2003). Tähän on luonnollisesti vaikuttanut se, että näin tarkasteltavien tapausten määrä on ollut suurempi kuin vain yksiin vaaleihin keskittyvässä analyysissä, mikä on puolestaan parantanut tulosten luotettavuutta. Yksilötason tutkimukset ovat sen sijaan pohjautuneet yksistä vaaleista kerättyihin haastatteluaineistoihin (esim. Blondel ym. 1997; De Vreese & Tobiansen 2007; van der Eijk 1990; Franklin & Wessels 2009; 2010; Schmitt & Mannheim 1991) ja niissä käytetyt muuttujat

ovat usein olleet samoja kuin vaaliosallistumiseen yleisemminkin liittyvät tekijät.

Makrotason tekijät

Kuten taulukosta 1 havaitaan, äänestysaktiivisuus on erityisen korkea äänestyspakkoa käyttävissä maissa eli Belgiassa, Kreikassa, Kyproksella ja Luxemburgissa. Italiassa laissa säädetty äänestämismuuttamisvelvollisuus poistettiin vuonna 1993, mutta sitä ennenkään äänestämättä jättämisestä ei seurannut muodollisia sanktioita (IDEA 2011a). Äänestyspakon onkin havaittu olevan yksi keskeinen äänestysaktiivisuuteen koko unionin tasolla vaikuttava tekijä (Baimbridge 2004; Franklin 2001; Franklin & Wessels 2009; Franklin ym. 1996; Flickinger & Studlar 2007; Mattila 2003; Rose 2004; Studlar ym. 2003). Vaikka äänestyspakkoa käyttävien maiden osuus jäsenmaista on vähentynyt unionin laajentumisten myötä, sen vahva vaikutus säilyy silti johtuen äänestyspakkoa käyttävien ja muiden jäsenvaltioiden välisestä voimakkaasta aktiivisuustason erosta johtuen (Studlar ym. 2003, 202).⁷

Äänestyspakon ohella vaalijärjestelmällä on havaittu vertailevissa tutkimuksissa olevan huomattava vaikutus äänestysaktiivisuuteen. Vaaliosallistuminen on korkeampaa suhteellista vaalitapaa käyttävissä maissa enemmistövaalitavan maihin verrattuna, joskaan sen aktivoivaan vaikutukseen liittyviä tekijöitä ei ole kyetty täysin kartoittamaan (Blais & Aarts 2006; Blais & Carter 1990; Blais & Dobrzynska 1998). Eurovaalien osalta vaalijärjestelmän vaikutuksen on kuitenkin perinteisesti havaittu olevan vähäinen, pitkälti siitä syystä, että Ison-Britannian enemmistövaalitapaa lukuun ottamatta kaikissa jäsenmaissa oli käytössä suhteellinen vaalitapa joko listavaalin eri muodoissa tai siirtoäänivaalitavan (single transferable vote, STV) mukaan järjestettynä (Franklin ym. 1996). Euroopan komissio päätti toukokuussa 2002, että vaalit järjestetään jatkossa kaikissa jäsenmaissa suhteellisen vaalitavan mukaisesti (Rose 2004, 5). Näin ollen vaalijärjestelmän vaikutuksen merkitys on pitkälti hävinnyt, koska siirtoäänivaalitapaa käytävää Irlantia ja Maltaa lukuun ottamatta kaikissa jäsenmaissa sovelletaan listavaalia (mt.).⁸

Toisen asteen vaalien logiikan mukaisesti eurovaaleilla on vain vähän painoarvoa itsessään, joten niiden saama huomio on pitkälti yhteydessä niiden ajoittumiseen kansallisiin vaaleihin nähden (Franklin 2001, 116). Eurovaalien järjestäminen puolestaan saman-

aikaisesti kansallisten vaalien kanssa voi lisätä kansalaisten osallistumista, mutta toisaalta kyseessä on pitkälti keinotekoinen vaikutus kansallisissa vaaleissa äänestävien vain äänestäessä samanaikaisesti myös eurovaaleissa (Franklin ym. 1996, 312, viitattu Reif ja Schmitt 1980). Empiirisessä tutkimuksessa vaalien samanaikaisella järjestämisellä on vuoden 1999 vaalien osalta todettu olevan positiivinen vaikutus eurovaalien osallistumiseen (Mattila 2003), mutta toisaalta vuoden 2004 vaalien osalta vastaavaa riippuvuutta ei ollut havaittavissa (Flickinger ja Studlar 2007, 389). Jäsenmaista ainoastaan Luxemburgissa parlamenttivaalit järjestetään aina samanaikaisesti eurovaalien kanssa. Belgiassa, Irlannissa ja osassa Isoa-Britanniaa (Englanti ja Wales) pidettiin vuonna 2004 eurovaalien yhteydessä paikallis- tai kunnallisvaalit (Rose 2004, 5).⁹ Vuoden 2009 vaaleissa paikallisvaalit järjestettiin eurovaalien kanssa yhtä aikaa seitsemässä jäsenmaassa (Malkopoulou 2009, 7). Liettuassa puolestaan vuoden 2004 presidentinvaalein ensimmäinen kierros järjestettiin samanaikaisesti eurovaalien kanssa, jolloin äänestysaktiivisuus (48,4 %) oli huomattavasti seuraavia vaaleja (21 %) korkeampi (mt., 6–7, Rose 2004, 5).

Monissa muissa jäsenvaltioissa eurovaalien sijoittuminen suhteessa kansalliseen vaalisykliin vaihtelee vaalista toiseen, sillä parlamenttivaalien ajankohta ei ole kiinteä ja ainoastaan maksimipituus vaalien välillä on säädetty laissa (Franklin 2001, 316). Kuten edellä jo todettiin, eurovaalit saavat suurimman huomion ajoituksensa lähelle tulevia kansallisia vaaleja, jolloin niillä on merkittävä rooli puolueiden kannatusosuusindikaattorina. Mikäli eurovaalit pidetään pian kansallisten vaalien jälkeen, niillä ei ole vastaavaa roolia mielipidemittauksena, koska seuraaviin kansallisiin vaaleihin on aikaa useita vuosia. Vastaavasti kansallisten vaalien taas lähestyessä puolueiden kiinnostus eurovaaleja kohtaan nousee (mt.).¹⁰ Näin ollen eurovaalien ja tulevien kansallisten parlamenttivaalien välistä aikaa voidaan pitää toimivimpana mittarina eurovaalien kulloisellekin merkitykselle kussakin jäsenmaassa (Franklin ym. 1996, 313, Franklin 2001, 316).¹¹ Hobolt ym. (2009, 105), huomauttavat, että toinen vaihtoehto olisi käyttää muuttujana edellisistä vaaleista kulunutta aikaa, joka on kuitenkin osoittautunut edellä mainittua huonommin toimivaksi mittariksi (Franklin 2001, 325).¹² Useissa tutkimuksissa onkin havaittu, että eurovaalien äänestysaktiivisuuden ja vaalien ajoittumisen suhteessa tuleviin kansallisiin parlamentti-

vaaleihin välillä on voimakas riippuvuus (Franklin 2001; Franklin & Wessels 2009; Franklin ym. 1996; Studlar ym. 2003).

Toinen eurovaalien ajankohtaan liittyvä seikka, joka on merkityksellinen myös kansallisten vaalien suhteen, liittyy vaalipäivään. Suurimmassa osassa jäsenmaita vaalit järjestetään viikonloppuna Alankomaita, Irlantia ja Isoa-Britanniaa lukuun ottamatta (Baimbridge 2004, 47). Vaalien järjestämisen viikonloppuna voi olettaa vähentävän äänestämiseen liittyviä kustannuksia (Franklin ym. 1996, 312, viitattu Crewe 1981), mutta toisaalta myös päivästainen vaikutus voi olla mahdollinen (Blondel ym. 1997, 251). Myös empiiristen analyysien havainnot eroavat toisistaan. Osassa tutkimuksia vaalien pitämällä viikonloppuna on osoitettu olevan äänestysaktiivisuutta lisäävä vaikutus (Franklin ym. 1996; Mattila 2003), mutta osassa ei ole puolestaan todettu vastaavaa riippuvuutta (Flickinger & Studlar 2007; Rose 2004).

Franklin ym. (1996) tutkivat myös kansallisen sosiaalisen kontekstin vaikutusta kansalaisten osallistumishalukkuuteen. Sosiaalisen kontekstin suhteen tarkasteltavat tekijät liittyivät erilaisten uskontoon, luokkaan ja arvopohjaan perustuvien ryhmien kokoon sekä äänestäjäkunnan koostumukseen iän ja koulutuksen suhteen. Kyseisten tekijöiden ei kuitenkaan todettu olevan yhteydessä äänestämiseen. Rose (2004, 5) havaitsi puolestaan vuoden 2004 vaalien osalta, että sekä kansallista politiikkaa että puolueita kohtaan tunnetun luottamuksen ja eurovaaleissa äänestämisen välillä vallitsi positiivinen korrelaatio. Rose tutki myös korruption havaittua tasoa mittaavan indeksin (Transparency international's perception of corruption) vaikutusta äänestysaktiivisuuteen sillä perusteella, että se olisi mahdollisesti sidoksissa uusien Itä-Euroopan maiden matalampaan osallistumisasteeseen. Näiden kahden välinen suhde ei kuitenkaan osoittautunut tilastollisesti merkitseväksi (mt., 5–6).

Edellä mainittujen myös kansalliseen vaalikontekstiin kytkeytyvien tekijöiden ohella eurovaalien äänestämiseen liittyy EU-tason muuttujia, joilla voidaan pyrkiä arvioimaan yleisesti vaalikontekstiin liittyvien tekijöiden merkitystä tai mittaamaan integraation vaikutusta kansalaisten elämässä (Flickinger & Studlar 2007, 392). Vaalikontekstiin ja äänestäjille tarjolla oleviin vaihtoehtoihin liittyen Franklin ym. (1996) tutkivat vuoden 1989 vaalien osalta puolueiden ja heitä perinteisesti tukeneiden eri uskonnollis-

ten, ammatillisten ja muiden sosiaalisten ryhmien välisten yhteyksien voimakkuuden vaikutusta äänestämiseen. Oletuksena on, että edellä mainittujen ryhmien ja puolueiden väliset kiinteät suhteet muodostavat kontekstin, jossa puolueiden on helppo mobilisoida kannattajiaan. Tarjontapuolen tekijöistä tutkittiin eurovaaleissa mukana olleiden puolueiden lukumäärän, puolueiden välisen kilpailun, puolueiden välisten erojen hahmotettavuuden, tarjolla olevien vaihtoehtojen edustavuuden suhteessa kansalaisten näkemyksiin sekä puolueiden Eurooppa-linjausten variaation vaikutusta äänestysaktiivisuuteen. Minkään kyseisistä muuttujista vaikutus ei kuitenkaan osoitautunut tilastollisesti merkitseväksi. Sen sijaan ensimmäisillä eurovaaleilla on todettu olevan voimakas mobilisoiva vaikutus (Franklin 2001, Mattila 2003)¹³. Kuten edellä todettiin, ensimmäisten vaalien merkitys näyttäisi kuitenkin hiipuneen vuoden 2004 vaaleissa. Lisäksi vuoden 2009 vaaleissa kyseinen muuttuja ei ollut juurikaan olennainen, koska mukana oli vain kaksi uutta jäsenmaata, Bulgaria ja Romania, joissa niissäkin varsinaiset ensimmäiset vaalit oli järjestetty kaksi vuotta aikaisemmin. Toisaalta ensimmäisten eurovaalien vaikutus on luonnollisesti edelleen syytä huomioida pitkätaisanalyysissä.

Integraation merkitystä jäsenmaiden kansalaisille kuvaavat tekijät voidaan jaotella taloudellisiin ja poliittisiin vaikutuksiin (Studlar ym 2003., 199–200). Ensin mainittujen suhteen Studlar ym. (mt.) pyrkivät poimimaan mittareita niiltä aluilta, joilla unionin päätöksenteko on edennyt pisimmälle, kuten maatalous, kauppa, vähemmän kehittyneiden alueiden sisäinen tuki ja talous- ja rahaliitto. Esitettyjen hypoteesien mukaan niissä jäsenvaltioissa, joissa maatalousväestön osuus maan kokonaistyövoimasta ja kaupan osuus bruttokansantuotteesta ovat keskimääräistä korkeampia, jotka ovat nettosaajia unionin budjetissa ja joissa on käytössä yhteisvaluutta, myös äänestysaktiivisuus on korkeampaa, koska unionin taloudelliset vaikutukset jäsenmaahan ovat suurempia ja vaaleissa on näin ollen kansalaisten näkökulmasta enemmän pelissä. Vastaavasti poliittisten vaikutusten suhteen voidaan olettaa, että jäsenyyssajan pituus ja jäsenmaan toimiminen jonkin keskeisen EU:n instituution (EU:n komissio, Euroopan parlamentti, Euroopan tuomioistuin ja Euroopan keskuspankki) isäntämaana lisäävät maan kansalaisten tietoisuutta EU:sta ja vaikuttavat sitä kautta myönteisesti äänestysaktiivisuuteen. Myös puolueiden välisellä kilpailulla voi olla siinä suhteessa aktivoiva vaikutus, että

mitä enemmän puolueita vaaleissa kilpailee, sitä enemmän äänestäjillä on valinnanmahdollisuuksia ja toisaalta jotkut pienemmät puolueet voivat mahdollisesti pitää esillä EU-aiheisia teemoja, joita suuremmat puolueet välttelevät. Edellisten tekijöiden lisäksi myös yleisen eurooppalaiseksi identifioitumisen oletettiin lisäävän vaaliosallistumista. Empiirisessä analyysissä havaittiin, että edellä mainituista tekijöistä maatalousväestön osuudella, jonkin keskeisen instituution isännöidyllä ja eurooppalaisen identiteetin voimakkuudella oli kullakin tilastollisesti merkitsevä positiivinen yhteys vaaliosallistumiseen.¹⁴

Rose (2004, 5) havaitsi puolestaan vuoden 2004 eurovaalien suhteen, että maan EU-jäsenyyden pituus korreloi positiivisesti sen äänestysaktiivisuuden kanssa. Myös Flickinger ja Studlar (2007, 389) saivat omassa tutkimuksessaan vastaavan tuloksen kaikkien jäsenmaiden keskuudessa vuoden 2004 vaaleissa kahdenvälisiä korrelaatioita tarkasteltaessa. Makrotason unioniin kytkeytyvistä muuttujista Rose (2004) tutki lisäksi maan koon vaikutusta sen kansalaisten osallistumiseen EU-vaaleissa. Pienet jäsenmaat ovat nimittäin yliedustettuina EU:n parlamentissa eli pienempien jäsenvaltioiden edustajat edustavat pienempää joukkoa sen kansalaisia suuriin jäsenmaihiin verrattuna, mikä puolestaan merkitsee, että edustajat ovat pienissä maissa tavallaan lähempänä kansalaisia. Toisaalta pienempien jäsenmaiden edustajien suhteellinen osuus kaikista edustajista on sen verran vähäinen, että edes niiden aggregoiduilla äänillä olisi hyvin harvoin ratkaisevaa vaikutusta päätöksentekotilanteessa (mt., 7). Jälkimmäinen seikka on tietysti siinä mielessä teoreettinen, että euroedustajat edustavat parlamentissa puolueitaan eikä jäsenmaita ja äänestävät yleensä puolueyhmänsä mukaisesti. Empiirisen analyysin perusteella jäsenvaltion koko korreloi melko voimakkaasti vaaliosallistumisen kanssa (mt.). Myös Baimbridge (2004) sai omassa analyysissään saman tuloksen. Taulukossa 2 on esitetty yhteenvedo eri tutkimuksissa havaituista eurovaalien äänestysaktiivisuuteen vaikuttavista makrotason tekijöistä ja niiden operationalisoinnista.¹⁵

Mikrotason tekijät

Eurovaalien äänestysaktiivisuuteen vaikuttavien yksilötason tekijöiden kartoittamisessa on erityisesti korostunut kansallinen näkökulma eli käytetyt muut-

tujat ovat olleet pitkälti samoja kuin vaalitutkimuksissa yleensäkin. Van der Eijk ja Oppenhuis (1990) tarkastelivat uskonnollisuuden, sukupuolen, iän, koulutuksen, subjektiivisen luokka-aseman ja tulotason sekä poliittista kiinnittyneisyyttä mittaavista tekijöistä politiikkaa kohtaan tunnetun kiinnostuksen, puoluesamastumisen, puoluejäsenyyden, ammattiyhdistysjäsenyyden, puolueiden sijaintia koskevan tietotason, vastaajan poliittisen orientaation puuttumisen ja vastaajan poliittisen orientaation polarisoitumisen vaikutusta äänestämistäipumukseen vuoden 1989 Alankomaiden eurovaalien yhteydessä. Kahdenvälisten korrelaatioiden perusteella sukupuolta ja ammattiyhdistysjäsenyyttä lukuun ottamatta kaikilla edellä mainituilla muuttujilla oli positiivinen yhteys äänestämiseen. Franklin ym. (1996) analyysissä tilastollisesti merkitseviä tekijöitä olivat puolestaan kansalaisten yleinen kiinnostus politiikkaa kohtaan, mobilisointi vaalikampanjan aikana ja puoluepreferenssin voimakkuus.

Schmittin ja Mannheimerin vuoden 1989 vaaleja koskevassa analyysissä tapaäänestäminen oli kaikista voimakkain kyseisten vaalien osallistumiseen vaikuttava tekijä. Havainto on siinä suhteessa erittäin mielenkiintoinen, että myös myöhemmissä tutkimuksissa äänestämisen on osoitettu olevan vahvasti sidoksissa tavanmuodostukseen (Plutzer 2002).¹⁶ Franklinin ja Wesselsin (2010) tutkimuksessa testattiin eri äänestämisperusteiden itsenäisen vaikutuksen lisäksi niiden yhteisvaikutusta vaalisyklin kanssa. Tapaan liittyvän äänestämisperusteen huomattiin olevan matalammalla tasolla Itä- kuin Länsi-Eurooppaan kuuluvissa jäsenmaissa ja vastaavasti sen vakioinnin vähentävän osaltaan kansalaisten osallistumiseroja kyseisten maiden välillä. Tavan ja vaalisyklin interaktion tarkastelu puolestaan osoitti esitetyn hypoteesin mukaisesti tapaäänestämisen merkityksen olevan voimakkainta eurovaalien sijoittuessa kansallisen vaalisyklin keskivaiheille, jolloin niihin kohdistetaan julkisuudessa vähiten huomiota.

Kansallisista yksilötason tekijöistä vuoden 1999 vaalien osalta testattiin sosiodemografisen ja -ekonomisen taustan, kansallista politiikkaa kohtaan osoitetun kannatuksen, puolueiden yleisen vetovoimaisuuden, vastaajan subjektiivisen kansalaispätevyyden ja politiikan koetun responsiivisuuden ja poliittisen kiinnittyneisyyden vaikutusta (Schmitt & van der Eijk 2007) äänestämiseen. Näistä ensin mainittu on selvästi vahvimmin sidoksissa osallistumi-

seen, joskin vaikutus on huomattavasti heikompi niissä jäsenmaissa, joissa sovelletaan äänestyspakkoa. Puolueiden yleisellä vetovoimaisuudella ja subjektiivisella kansalaispätevyydellä ja politiikan responsiivisuudella oli myös selvä vaikutus äänestämiseen, joskin siinä esiintyi huomattavaa vaihtelua jäsenmaittain. Kansallisen politiikan kannatuksella oli sen sijaan merkitystä vain muutaman maan kohdalla. Lisäksi analyysiin sisältyi kaksi mittaria, puolueiden yleinen vetovoima ja poliittinen kiinnittyneisyys, joissa yhdisteltiin kansallisen ja Eurooppa-tason tekijöitä. Näistä ensimmäinen oli vastaajan subjektiivisen kansalaispätevyyden ja politiikan koetun responsiivisuuden kanssa tärkeimpien joukossa kun taas poliittisen kiinnittyneisyyden vaikutus oli samalla tavalla kuin sosiodemografisen ja -ekonomisen taustan selvästi pienempi äänestyspakkoa käyttävissä jäsenmaissa.

De Vreesen ja Tobiasenin (2007) Tanskan vuoden 2004 eurovaaleissa testattiin sukupuolen, iän, koulutuksen, poliittisen orientaation, maan talouden kehitystä koskevien odotusten, kiinnostuksen politiikkaa kohtaan ja tiedotusvälineiden yleisen seuraamisen suhdetta vaaliosallistumiseen. Tulokset osoittivat, että äänestäminen oli yleisintä miesten, vanhempien ikäryhmien ja korkeammin koulutettujen ja politiikasta kiinnostuneiden kansallisten keskuudessa. Esitetyn hypoteesin mukaisesti sanomalehtien ja julkisten TV-kanavien esittämien uutisten seuraamisella oli voimakas yhteys vaaliosallistumiseen, minkä katsottiin liittyvän niiden tapaan esittää politiikka konfliktina.

Yksilötason Eurooppa-keskeisten muuttujien yhteydessä on käyty eniten keskustelua siitä, onko kansalaisten asenteilla unionia kohtaan vaikutusta vaaliosallistumisen kannalta. Kuten jo edellä todettiin, asialla on myös poliittista merkitystä, sillä eurovaalien matalaa osallistumisaste on usein julkisessa keskustelussa nähty osoituksena integraatioprojektin saamasta vähäisestä kannatuksessa kansalaisten keskuudessa (Franklin 2007, 13; Schmitt & van der Eijk 2007, 145-146). Unionin kannatuksen mittaaminen kyselytutkimuksissa ei myöskään ole yksiselitteistä, sillä vastaajien Eurooppaa kohtaan ilmaisemat näkemykset voivat myös heijastella yleisempää asennoitumista politiikkaa kohtaan (van der Eijk & Oppenhuis 1990, 72). Eri tutkimuksissa on myös käytetty hyvin erilaisia mittareita EU-kannatuksen operationalisoimiseksi ja vastaavasti myös saadut empiiriset tulokset ovat poikenneet huomattavastikin toisistaan.

Taulukko 2. Euroopan parlamentin vaalien äänestysaktiivisuuteen makro- ja mikrotason vaikuttavat tekijät ja niiden operationalisointi.

Muuttuja	Operationalisointi	Tutkimukset, joissa muuttujan vaikutusta testattu
makrotason kansalliset muuttajat		
äänestyspakko	dummy-muuttuja	Baimbridge 2004; Flickinger & Studlar 2007; Franklin 2001; Franklin & Wessels 2009; Franklin ym. 1996; Mattila 2003; Rose 2004; Studlar ym. 2003
äänestysaktiivisuus edellisissä kansallisissa vaaleissa	joko edellisten parlamentti- tai presidentinvaalien äänestysprosentti	Flickinger & Studlar 2007, Studlar ym. 2003
vaalijärjestelmä, vaalitapa, vaalipiirin lukumäärä, vaalipiirin koko	dummy-muuttuja, jatkuva muuttuja	Baimbridge 2004; Franklin ym. 1996; Hix & Hagemann 2009; Mattila 2003; Rose 2004
samanaikaiset vaalit	dummy-muuttuja	Baimbridge 2004; Franklin ym. 1996; Flickinger & Studlar 2007, Mattila 2003; Rose 2004
aika ennen seuraavia kansallisia vaaleja	aika kuukausina ennen seuraavia kansallisia vaaleja (yleensä arvio), aika kuukausina edellisistä kansallisista vaaleista, aika vuosina edellisistä kansallisista vaaleista, aika vuosina edellisistä kansallisista vaaleista neliötynä	Flickinger & Studlar 2007; Franklin 2001; Franklin & Wessels 2009; Franklin ym. 1996; Hobolt ym. 2009; Mattila 2003
viikonloppuäänestäminen	dummy-muuttuja	Baimbridge 2004; Flickinger & Studlar 2007; Franklin ym. 1996; Mattila 2003; Rose 2004
suurimman hallituspuolueen koko	suurimman hallituspuolueen edellisissä kansallisissa vaaleissa saama prosentuaalinen osuus edustajapaikoista	Hobolt ym. 2009
luottamus kansalliseen politiikkaan	eurobarometrien pohjalta aggregoitu mittari	Rose 2004
luottamus puolueisiin	eurobarometrien pohjalta aggregoitu mittari	Rose 2004
makrotason EU-keskeiset muuttajat		
ensimmäiset eurovaalit	dummy-muuttuja	Flickinger & Studlar 2007; Franklin 2001, Mattila 2003; Franklin & Wessels 2009; Franklin ym. 1996;
puolueiden lukumäärä	vaaleissa kilpailleiden puolueiden lukumäärä kussakin jäsenvaltiossa, vaaleissa edustajapaikkoja saneiden puolueiden määrä kussakin jäsenvaltiossa	Franklin ym. 1996; Studlar ym. 2003
EU-jäsenyyden pituus	jäsenvaltion EU-jäsenyyden kesto vuosina	Flickinger & Studlar 2007; Rose 2004
maan yliedustus EU:n parlamentissa	yliedustuksen aste	Rose 2004
keskeisen EU-instituutin isännöisyys	dummy-muuttuja	Flickinger & Studlar 2007; Studlar ym. 2003
EU:n budjetin nettomaksaja	dummy-muuttuja	Flickinger & Studlar 2007; Mattila 2003; Studlar ym. 2003
maatalousväestön osuus maan kokonaistyövoimasta	maatalousväestön prosentuaalinen suus työvoimasta	Flickinger & Studlar 2007; Studlar ym. 2003
kehityksessä jälkeen jääneille alueille myönnetyn tuen saaja	dummy-muuttuja	Jesuit 2003
eurooppalaiseksi identifioituminen	eurobarometrien pohjalta aggregoitu mittari	Flickinger & Studlar 2007; Studlar ym. 2003

EU-jäsenyyden kannatus	eurobarometrien pohjalta aggregoitu mittari	Flickinger & Studlar 2007; Franklin ym. 1996; Mattila 2003
unionin kohtaan tunnettu luottamus	eurobarometrien pohjalta aggregoitu mittari	Flickinger & Studlar 2007
mikrotason kansalliset muuttajat		
sosiodemografinen ja -ekonomisen asema	uskonnollisuus, sukupuoli, ikä, koulutus, tulotaso, subjektiivinen luokka-asema, työllisyystilanne; ammattiyhdistysjäsenyys, asuinpaikka (maaseutu-taajama)	De Vreese & Tobiasen 2007; van der Eijk & Oppenhuis 1990; Franklin & Wessels 2009; Franklin ym. 1996; Hobolt ym. 2009; Jesuit 2003; Schmitt & van der Eijk 2007; Schmitt & Mannheim 1991
poliittinen kiinnittyminen	kiinnostus politiikkaa kohtaan, vaalikampanjoinnin mobilisoiva vaikutus, puoluejäsenyys, puoluesamastuminen, puoluepreferenssin voimakkuus, tietoisuus puolueiden sijoittumisesta, vastaajan poliittinen orientaatio, vastaajan poliittisen orientaation puuttuminen, vastaajan poliittisen orientaation polarisoituminen, puolueiden yleinen vetovoima, puolueiden vetovoima asiakysymyksissä	De Vreese & Tobiasen 2007; van der Eijk & Oppenhuis 1990; Franklin & Wessels 2009; Franklin ym. 1996; Hobolt ym. 2009; Jesuit 2003; Schmitt & van der Eijk 2007; Schmitt & Mannheim 1991
subjektiivinen kansalais-pätevyys ja politiikan reponsiivisuus	summamuuttuja kahdesta eri väittämästä ("politiikka liian monimutkaista" ja "äänestämisellä ei vaikutusta")	Schmitt & van der Eijk 2007
kansallisen politiikan kannatus	hyväksyykö hallituksen toiminnan, summamuuttuja hallituksen toiminnan hyväksynnästä ja tyytyväisyys demokratian toimimiseen omassa maassa	Hobolt ym. 2009; Schmitt & van der Eijk 2007
äänestäjän ja hänen kannattamansa puolueen välinen ero vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella	vastaajan omaan arvioon ja hänen edellisissä kansallisissa vaaleissa äänestänsä puolueen asiantuntija-arvioihin perustuvan sijainnin vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudella erotus	Hobolt ym. 2009
tyytyväisyys maan taloudelliseen tilanteeseen	miten maan taloudellinen tilanne on vastaajan mielestä muuttunut viimeisen 12 kuukauden aikana	Hobolt ym. 2009
tiedotusvälineiden seuraaminen	sanomalehtien lukeminen, julkisten kanavien lähettämien uutisten katseleminen, kaupallisen kanavien uutisten katseleminen	De Vreese & Tobiasen 2007
tapaäänestäminen	puolueen nimeäminen tiedusteltaessa äänestämistä edellisissä ja seuraavissa kansallisissa vaaleissa, summamuuttuja seuraavista muuttujista: äänestäminen edellisissä kansallisissa vaaleissa, kokee jonkin puolueen itselleen läheiseksi, ammattiyhdistyksen jäsenyys	Franklin & Wessels 2010; Schmitt & Mannheim 1991
mikrotason EU-keskeiset muuttajat		
unionin instituutioiden merkitys	kuinka tärkeää Euroopan parlamentissa tapahtuva päätöksenteko oman elämän kannalta, onko hiljattain kuullut Euroopan parlamentista tiedotusvälineistä, pitääkö seuraavia EU-asiakysymyksiä erittäin tärkeänä: sisämarkkina-alueen toteuttaminen vuonna 1992, yhteisestä maatalouspolitiikasta saatavat edut, integraation syventäminen ja Turkin jäsenyysspyrkimykset	van der Eijk 1990; Schmitt & Mannheim 1991

unionin responsiivisuus	summamuuttuja seuraavista muuttujista: luottamus EU:n instituutioihin, tunteeko, että EP ottaa huomioon kansalaisten näkemykset	Franklin & Wessels 2009
asennoituminen Euroopan unioniin	tunteeko olevansa kiinnittynyt Eurooppaan, tunteeko olevansa EU:n kansalainen, miltä tuntuisi, mikäli EU lakkautettaisiin, onko oma maa hyötynyt EU-jäsenyydestä, onko EU-jäsenyys ollut hyvä vai huono asia, kannattaako vai vastustaako integraatioprosessia, kiinnostus EU-politiikkaa kohtaan, Euroopan integraatio on edennyt liian pitkälle vs. Euroopan integraatiota tulisi viedä eteenpäin, valmius henkilökohtaisiin myönnytyksiin, mikäli joku jäsenmaa on kriisissä, tyytyväisyys omaan kansalliseen EU-politiikkaan, tyytyväisyys demokratian toimimiseen EU:ssa	De Vreese & Tobiasen 2007; van der Eijk 1990, Schmitt & van der Eijk 2007; Jesuit 2003; Schmitt & Mannheim 1991
äänestäjän ja hänen kannattamansa puolueen välinen ero EU-ulottuvuudella	vastaajan omaan arvioon ja hänen edellisissä kansallisissa vaaleissa äänestänsä puolueen asiantuntija-arvioihin perustuvan sijainnin erotus suhtautumisessa integraatiokehitykseen	Hobolt ym. 2009
asennoituminen EU-vaalikampanjaan	summamuuttuja seuraavista muuttujista: ehdokkaat ovat liian pinnallisia näkemyksissään, kampanjoinnissa strategia on sisältöä keskeisempää	De Vreese & Tobiasen 2007
vaalien merkitys	summamuuttuja seuraavista muuttujista: välittää siitä, mikä puolue voittaa, välittää siitä, kuka ehdokas voittaa	Franklin & Wessels 2009
vaalien näkyvyys tiedostusvälineissä	summamuuttuja seuraavista muuttujista: näki tai kuuli eurovaaleja koskevaa uutisointia televisiossa tai radiossa, näki puolueiden tai ehdokkaiden vaalimainoksia, luki eurovaaleja koskevia uutisia	Franklin & Wessels 2009
yhteydenotot	summamuuttuja seuraavista muuttujista: sai postissa eurovaaleja koskevia ilmoituksia, puolue, ehdokas tai heidän edustajansa otti puhelimitse yhteyttä, puolue, ehdokas tai heidän edustajansa lähestyi kadulla,	Franklin & Wessels 2009
tiedonhankinta	summamuuttuja seuraavista muuttujista: etsi eurovaaleja koskevaa tietoa internetistä, osallistui eurovaaleja koskevaan tapahtumaan, keskusteli eurovaaleista perheen, ystävien tai tuttavien kanssa, on havainnut äänestämiseen kannustavia puolueettomia kampanjoita tai mainoksia	Franklin & Wessels 2009

Taulukko on laadittu Geysin (2006, 657–658) parlamenttivaalien äänestysaktiivisuuteen vaikuttavia aggregaattitason muuttujia koskevan tarkastelun mallin mukaisesti. Taulukkoon on otettu mukaan vain ne muuttujat, joilla on havaittu olevan tilastollisesti merkitsevä yhteys eurovaalien äänestysaktiivisuuteen. Empiiristen analyysien osalta on kuitenkin mainittu myös ne tutkimukset, joissa kyseistä muuttujaa on käytetty, vaikka niiden empiirisessä analyysissä ei olisikaan todettu muuttujan vaikuttavan eurovaalien osallistumiseen. Lisäksi mainituissa lähteissä ei ole välttämättä testattu kaikkien kategoriaan sisältyvien tekijöiden vaikutusta.

Van der Eijkin ja Oppenhuisin (1990) vuoden 1989 eurovaaleja koskevassa tutkimuksessa havaittiin ensinnäkin, että äänestäminen oli korkeampaa niiden keskuudessa, jotka kokivat Euroopan parlamentin oman elämänsä kannalta tärkeänä. Havaintoon liittyi kuitenkin yllä mainittu ongelma sen suhteen, että jatkoanalyysissa huomattiin asennoitumisen Euroopan parlamenttia kohtaan korreloivan vahvasti muiden vaaleilla valittuja instituutioihin kohdistettujen näkemysten kanssa. Kyseisistä asenteista muodostettu kumulatiivinen indeksi oli vahvasti yhteydessä äänestämiseen silloinkin, kun kiinnostus politiikkaa kohtaan oli vakioitu. Myös yleisempi tunnepohjainen asennoituminen unioniin vaikutti selvästi äänestys-halukkuuteen. Sen sijaan Schmittin ja Mannheimin (1991) analyysissa vuoden 1989 vaaleista, jossa käytettiin mittareina vastaajien kiinnostusta EU-politiikasta, Euroopan parlamentin tunnustettavuutta ja merkitystä vastaajien keskuudessa sekä heidän EU-asioille antamaan painoarvoa ja yleistä unionin kannatusta, Eurooppa-asenteiden ei havaittu olevan juurikaan merkityksellisiä äänestämisen kannalta. Vuoden 1994 vaalien osalta vähäisen kiinnostuksen Eurooppa-asioita kohtaan, kielteisen asennoitumisen unionia kohtaan ja Euroopan parlamentin merkitystä koskevan näkemyksen puuttuminen tai sen kokemisen vain vähän merkitykselliseksi havaittiin olevan olennaisia tekijöitä äänestämättä jättämisen suhteen (Blondel ym. 1997).¹⁷ Schmittin ja van der Eijkin (2007) vuoden 1999 vaaleja koskevassa tarkastelussa EU-politiikkaa kohtaan tunnetulla kannatuksella ei ollut vaikutusta äänestämiseen yhdeksässä tarkastellusta 16 jäsenmaasta ja lopussa seitsemässä yhteys oli tilastollisesti merkitsevä, mutta heikko. De Vreesin ja Tobiasenin (2007) analyysissa Tanskan vuoden 2004 eurovaaleista unionin kannatus lisäsi äänestämistä, mutta sen sijaan vastaajien tyytyväisyydellä demokratian toimivuuteen unionissa ei ollut vaikutusta heidän osallistumiseensa. Franklinin ja Wesselsin (2009) vuoden 2004 eurovaaleja koskevassa tutkimuksessa koetulla Eurooppaan kiinnityneisyydellä ja EU:n kansalaisuudella oli positiivinen yhteys äänestämiseen.

Hoboltin ym. (2009) tutkimus vuosien 1999 ja 2004 eurovaaleista on tähän mennessä julkaistuista analyyseista ainoa, jossa on tarkasteltu edustuksellisuuden toteutumisen merkitystä yhtäältä hallituspuolueen saaman kannatuksen ja toisaalta äänestysaktiivisuuden kannalta. Tutkimuksessa havaittiin, että äänestäjällä oli sitä pienempi taipumus osallistua

vaaleihin, mitä suurempi äänestäjän ja hänen edellisissä kansallisissa vaaleissa äänestämänsä puolueen välinen etäisyys oli suhtautumisessa integraatioon syventämiseen. Sama päti äänestäjän ja hänen kannattamansa puolueen väliseen etäisyyteen vasemmisto-oikeisto-ulottuvuudelle erityisesti vuoden 2004 vaalien osalta, mikä oli tutkijoiden mukaan osoitus siitä, että eurovaaleissa vaikuttavat vahvasti myös ensimmäisen asteen vaaleille ominaiset tekijät. Lisäksi äänestäjän vähemmän puoluettaan myönteisemmällä asennoitumisella EU:hun oli niin ikään äänestämistä heikentävä vaikutus.

Integraatiota koskevien asenteiden lisäksi voidaan identifioida useita muita Eurooppa-tason ja eurovaalien kontekstiin liittyviä muuttujia, jotka mahdollisesti lisäävät kansalaisten äänestysmotivaatiota. Franklinin ja Wesselsin (2009) mukaan osallistumiseen vaikuttavat myönteisesti tunne siitä, että vaaleilla oli merkitystä, EU:n ja EP:n koettu kyky ottaa kansalaisten näkemykset huomioon, vaalien näkyvyys tiedotusvälineissä, puolueiden ja ehdokkaiden yhteydenotot sekä äänestäjän oma tiedonhankinta. Edellä mainitussa Franklinin ja Wesselsin (2010) eri äänestämisperusteiden vaikutusta kahdessa eri jäsenmaaryhmässä tarkastelevassa tutkimuksessa havaittiin puolestaan, että siinä missä motivaatio oli itä-eurooppalaisia korkeampaa länsi-eurooppalaisten keskuudessa, mobilisaation suhteen tilanne oli päinvastainen. Molempien tekijöiden vakiointi vähensi osallistumiseroja maaryhmien välillä. Kiinnostavin havainto koski kuitenkin kansalaisten kokeman mobilisaation ja vaalisyklin yhteisvaikutusta. Yllättäen Länsi-Euroopan kansalaisten kohdalla mobilisaatio oli voimakkainta heti kansallisten vaalien jälkeen ja heikointa seuraavien kansallisten vaalien kynnyksellä, jolloin eurovaaleilla nähdään perinteisesti olevan eniten merkitystä. Vastaavasti kyseisen mobilisaation puuttuminen Itä-Euroopan maissa vaikuttaisi olevan eräs keskeinen tekijä itä- ja länsieurooppalaisten äänestysaktiivisuuden eroja tarkasteltaessa (mt.). De Vrees ja Tobiasen (2007) havaitsivat puolestaan EU-asioista käydyllä keskustelulla olevan osallistumista lisäävä vaikutus, erityisesti yhdistyneenä politiikkaa ja vaaleja koskevien uutisten seuraamiseen televisiossa, jossa ne näyttäytyivät pääasiassa konfliktina.¹⁸

Jesuit (2003) osoitti kuutta maata koskevassa yksilötason analyysissaan, jossa vertailtiin osallistumista vuoden 1994 eurovaaleihin ja niitä edeltäviin kansallisiin vaaleihin, että alueen taloudellisella tilanteella, tulonajaon epätasaisuudella tai työttömyys-

asteella ei ollut vaikutusta eurovaaleissa äänestämiseen. Kehityksessä jälkeen jääneille alueille myönnetyn tuen saaminen sen sijaan lisäsi sen asukkaiden osallistumista. Yhteenvedo eurovaalien äänestämiseen liittyvistä mikrotason tekijöistä on esitetty niin ikään taulukossa 2.

Järjestelmä- ja yksilötason tekijöiden samanaikainen tarkastelu eurovaalien äänestysaktiivisuuden tutkimisessa

Edellä esitetystä katsauksesta käy ilmi, että aikaisemmassa tutkimuksessa on kyetty varsin yksityiskohtaisesti määrittelemään eurovaalien osallistumiseen vaikuttavia järjestelmä- ja yksilötason tekijöitä. Tutkimusten painottuessa vain jommankumman tarkasteluun, on kuitenkin vaikea arvioida sekä eri tekijöiden keskinäistä painoarvoa että niiden yhteisvaikutuksia. Franklinin (2004, 16–17) mukaan vaaliosallistuminen on ennen kaikkea makrotason ilmiö, sillä vaikka äänestäjäkunta koostuukin yksittäisistä äänestäjistä kokonaisuudessaan, aggregaattitason äänestysprosentti ei muodostu vain lisäämällä kaikki yksilötason äänestämisen kannalta merkitykselliset piirteet yhteen. Kuten edellä todettiin, Franklin ym. (1996, 321) myös painottavat maiden välisten erojen olevan selvästi yksilötason eroja voimakkaampia. Toisaalta on esitetty, että järjestelmätason tekijöiden vaikutus välittyy niihin reagoivien yksilöiden kautta ja makrotason painottamisessa edetään tällöin tavallaan epäloogisessa järjestyksessä (Fieldhouse ym. 2007, 799).

Jotta äänestysaktiivisuuteen vaikuttavista tekijöistä voitaisiin muodostaa mahdollisimman monipuolinen kuva, tutkimuksissa olisi hyvä huomioida samanaikaisesti sekä insititutionaaliseen ja vaalikontekstiin liittyvien muuttujien että yksilötason tekijöiden vaikutus. Makro- ja mikrotason tekijöiden tarkastelu samassa mallissa asettaa kuitenkin erityisvaatimuksia analyysimenetelmän osalta. Monitasomallinnosta käytettäessä kyetään paitsi tutkimaan samanaikaisesti järjestelmä- että yksilötason tekijöiden roolia, myös analysoimaan eri tasojen tekijöiden yhteisvaikutuksia.

Eurovaalien äänestysaktiivisuuden tutkiminen on monessa mielessä ihanteellinen tapaus hyödyntää monitasoanalyysejä (myös Söderlund ym. 2011). Unionin nykyinen 27 jäsenvaltiota kattava kokoonpano tarjoaa riittävän määrän ylemmän tason ha-

vaintoja, mikä on usein ongelma monitasomallinnoksessa. Keskeisin etu verrattuna kansallisia vaaleja koskeviin analyyseihin verrattuna on kuitenkin se, että vaaleilla valittavan instituution, Euroopan parlamentin, merkitys on vakioitu eli sama kaikissa tarkasteltavissa toisin kuin kansallisten parlamenttien ollessa kysymyksessä. Vaalien saama painoarvo voi luonnollisesti vaihdella jäsenmaiden välillä huomattavastikin kansallisesta vaalisykleistä riippuen, mikä muodostaa itsessään kiinnostavan tutkimuskohteen. Jäsenmaiden väliset osallistumiserot puolestaan viittaavat siihen, että vaaleilihin liittyvillä institutionaalisilla ja kontekstuaalisilla tekijöillä on huomattava merkitys äänestysaktiivisuuden suhteen. Vaaliosallistumisen yleisesti matala taso suurimmasa osassa jäsenmaissa jättää puolestaan runsaasti tilaa yksilötason vaihtelulle.

Äänestysaktiivisuus vuoden 2009 eurovaaleissa

Seuraavassa esitellään lyhyesti vuoden 2009 eurovaaleja koskevaa tutkimusta, jossa tarkasteltiin samojen yksilö- ja järjestelmätasojen tekijöiden vaikutusta yhtäältä eurovaalien ja toisaalta kansallisten parlamenttivaalien osallistumiseen 27 jäsenmaassa European Election Studies -kyselyaineiston (<http://www.piredeu.eu/>) pohjalta (Söderlund ym. 2011). Keskeinen yksilötason muuttuja oli politiikkaa kohtaan tunnettu kiinnostus, jonka vaikutuksen oletettiin olevan suurempi eurovaaleissa, joilla on yleensä toisen asteen vaaleille ominaisesti kansallisiin vaaleihin verrattuna vähemmän painoarvoa. Siinä missä puolueet, tiedostusvälineet tai tuttavat voivat aktivoida myös politiikasta vain vähän kiinnostuneita äänestäjiä osallistumaan tärkeiksi koetuissa vaaleissa, matalan huomion vaaleissa heidän mobilisointinsa on huomattavasti vaikeampaa.

Politiikkaa kohtaan tunnetun kiinnostuksen ja äänestämisen väliseen suhteen oletettiin olevan sidoksissa myös institutionaaliseen ja kullekin vaaleille ominaiseen kontekstiin. Lisäksi haluttiin tutkia, vaihtelee yksilö- ja järjestelmätason muuttujien yhteisvaikutus vaalityypistä riippuen. Tarkasteltavia makrotason muuttujia olivat äänestyspakko, puolueiden välinen kilpailu ja puoluekentän fragmentaatio. Näistä äänestyspakon odottiin heikentävän politiikkaa kohtaan tunnetun kiinnostuksen ja äänestämisen välistä suhdetta yhtä lailla niin euro- kuin kansalli-

sisä vaaleissakin, koska äänestyspakkoa soveltavissa maissa vaaliosallistumisen taso on korkea vaalittomuudesta riippumatta, jolloin yksilöiden välisten erojen merkitys on pienempi (Lijphart 1997, 1). Puolueiden välisen kilpailun, jota mitattiin eniten ja toiseksi eniten ääniä saaneen puolueen välisellä äänimäärän erolla, oletettiin niin ikään heikentävän kiinnostuksen ja äänestämisen välistä suhdetta, koska tiukoissa vaaleissa puolueiden mobilisaatiopyrkimykset lisääntyvät (yhteenvetona Cox 1999, 390–391), mikä saattaa aktivoita myös vähän kiinnostuneista äänestäjiä. Vaikutuksen arvioitiin olevan voimakkaampi eurovaaleissa, jotka yleisesti ottaen saavat kansallisia vaaleja vähemmän huomiota osakseen.

Puoluenkentän fragmentaation, jonka operationalisointi perustui eri puolueiden osuuksiin aneetuista äänistä (ENEP, effective number of electoral parties), on puolestaan sekä esitetetty sekä lisäävän että heikentävän vaaliosallistumista. Yhtäältä suurempi puolueiden määrä lisää äänestäjille tarjolla olevien vaihtoehtojen määrää (esim. Blais & Carty 1990; Grofman & Selb 2010). Toisaalta päätöksentekotilanne on sitä monimutkaisempi, mitä useampi puolue on vaaleissa edustettuina (Blais & Carty 1990, 173; Blais & Dobrzynska 1998, 248–249). Lisäksi puolueiden suuri määrä lisää koalitionhallitusten mahdollisuutta, jolloin vaaleilla on vastaavasti vähemmän merkitystä hallituksen muodostamisen kannalta (Jackman 1987). Suurimmassa osassa empiirisiä analyysejä puolueiden lukumäärällä on havaittu olevan negatiivinen vaikutus äänestysaktiivisuuteen (yhteenvetona Blais & Aarts 2006). Kuin samantyyppisesti Kittilson ja Andersonin (2011) tutkimuksessa, jossa tarkasteltiin puoluekentän fragmentaation ja äänestäjän ulkoisen kansalaispätevyyden yhteisvaikutusta, puolueiden suuremman lukumäärän oletettiin vähentävän osallistumista vähän politiikasta kiinnostuneiden äänestäjien keskuudessa ja vastaavasti puoluekentän fragmentaation vahvistavan kiinnostuksen ja äänestämisen välistä suhdetta erityisesti eurovaaleissa, joissa äänestäjien osallistumismotivaatio on ylipäänsä vähäisempi.

Äänestämiseen vaikuttavia tekijöitä tutkittiin ensin monitasoanalyysejä hyödyntäen erikseen kansallisissa ja eurovaaleissa. Tulokset osoittavat, että oletetun mukaisesti poliittisen kiinnostuksen suuntaiset äänestysaktiivisuuserot olivat eurovaaleissa kansallisia vaaleja voimakkaampia. Äänestyspakkoa käytävissä maissa myös politiikasta vain vähän kiinnostuneilla oli suurempi taipumus äänestää, mikä näin

ollen heikensi politiikkaa kohtaan tunnetun kiinnostuksen vaikutusta osallistumiseen. Esitetyn hypoteesin mukaisesti äänestyspakon lieventävä vaikutus tuli erityisen hyvin esiin eurovaaleissa. Vaalien kilpailullisuuden aktivoiva vaikutus eurovaaleissa oli puolestaan voimakkaampaa vain vähän politiikasta kiinnostuneiden keskuudessa, mutta kansallisissa vaaleissa vastaavaa yhteyttä ei ollut havaittavissa. Puoluekentän fragmentaatiolla oli heikko negatiivinen vaikutus äänestämiseen kansallisissa vaaleissa, mutta sen interaktio politiikkaa kohtaan tunnetun kiinnostuksen kanssa ei ollut tilastollisesti merkitsevä kummissakaan vaaleissa. Tutkimuksen tulokset osoittavat näin ollen, että kiinnostukseen liittyvän äänestysmotivaation merkitys on ensimmäisen asteen vaaleja voimakkaampi toisen asteen vaaleissa ja että kiinnostuksen ja vaaliosallistumisen välinen suhde vaihtelee osin institutionaalisen ja vaalikontekstin mukaan.

Päätelmät

Euroopan parlamentin vaalit ovat kiinnostaneet tutkijoita ensimmäisistä vaaleista lähtien. Erityisesti puoluevalintojen poikkeamia kansallisista vaaleista tarkastelevia tutkimuksia on ilmestynyt varsin runsaasti. Sen sijaan äänestysaktiivisuutta koskevat analyysit ovat olleet selvästi harvinaisempia. Tämä on yllättävää siinä mielessä, että van der Eijk ym. (1996, 150) huomauttavat jo 1990-luvun puolivälissä eurovaalien muodostavan ihanteellisen tilaisuuden tutkia äänestämistä vaaleissa, jotka järjestetään samanaikaisesti toisistaan vaalijärjestelmän ja vaalien kontekstin suhteen huomattavasti poikkeavissa jäsenmaissa. Ensimmäisissä tutkimuksissa eurovaaleja lähestyttiin usein toisen asteen vaalien kehikon kautta (mt. 149–150) ja erityisesti yksilötason tutkimuksissa tarkasteltavat muuttujat olivat aluksi pitkälti samoja kuin kansallisia vaaleja koskevissa analyyseissakin. Euroopan parlamentin toiminnan näkyvyyden kasvun myötä myös yleisemmin EU:hun liittyvien tekijöiden huomioiminen on yleistynyt (Flickinger & Studlar 2007, 392). Järjestelmätason tutkimuksissa unionikeskeinen lähetystymistapa on puolestaan ollut yleisempi. Sen sijaan van der Eijkin mainitsemaa mahdollisuutta tarkastella eurovaaleja yleisemmin äänestysaktiivisuuteen vaikuttavien tekijöiden näkökulmasta ei ole juurikaan hyödynnetty. Hoboltin ym. (2009) analyysi on ensimmäinen,

jossa on tarkasteltu samanaikaisesti mikro- ja makrotason tekijöiden vaikutusta osallistumiseen monitasoanalyysejä hyödyntäen. Lisäksi eurovaalien ja kansallisten vaalien osallistumista on verrattu systemaattisesti ainoastaan edellä esitellyssä vuoden 2009 eurovaaleja koskevassa tutkimuksessa (Söderlund ym. 2011).

Eurovaalien osallistumista koskevan tutkimuksen osalta voidaan esittää muutamia mahdollisia kehitystarpeita. Yksilötason tekijöistä äänestämiseen liittyvän velvollisuudentunteen voisi olettaa olevan erityisen voimakkaasti sidoksissa osallistumiseen kansallisiin vaaleihin nähden yleisesti vähemmän tärkeinä pidetyissä eurovaaleissa, joissa äänestäjä ei voi myöskään vaikuttaa esimerkiksi tulevan hallituksen koostumukseen. Äänestämisen kokemisesta kansallisvelvollisuudeksi mittaavan muuttujan vaikutusta ei kuitenkaan ole tarkasteltu tähän mennessä ilmestyneissä eurovaalien osallistumista koskevissa analyyseissa.

Tarjontapuolen tekijöiden osalta äänestäjien mobilisoinnin merkityksen tarkasteleminen lienee erityisen tarpeellista eurovaaleissa, jotka yleisesti saavat kansallisia vaaleja vähemmän näkyvyyttä ja joissa äänestäjien motivaatio äänestää on alun perin kansallisia vaaleja matalammalla tasolla. Mobilisoinnin vaikutuksen vertailemista eri vaalityyppien välillä varten tarvittaisiin kuitenkin vastaavia mittareita myös kansallisten vaalien osalta. Lisäksi edustusta koskeviin kysymyksiin tulisi jatkossa kiinnittää enemmän huomiota. Hoboltin ym. (2009) tutkimuksesta käy selvästi ilmi, että edustajien ja kansalaisten välisellä etäisyydellä unionia koskevissa näkemyksissä on negatiivinen yhteys äänestämiseen unioniin vähemmän myönteisesti suhtautuvien äänestäjien kohdalla. Eräs kiinnostava näkökulma voisi olla puoluejärjestelmän vaikutuksen huomioiminen. Voi nimittäin olettaa, että äänestäjien ja puolueiden välinen etäisyys EU-kysymyksissä olisi äänestämisen kannalta vähemmän merkittävä tekijä henkilöäänestämisen mahdollistavissa maissa, joissa puolueiden sisäinen hajonta on huomattavasti suljettuja vaalilistoja käyttäviä maita yleisempää. Edustuksen merkitystä koskevassa tarkastelussa olisi mahdollista niinkään verrata eri vaalityyppäjä toisiinsa.

Eurovaalien osallistumisen tutkimisen kannalta keskeinen etu on aineistojen hyvä saatavuus. Eri jäsenmaiden kansalliset kattavia kysetutkimuksia on tehty ensimmäisistä vuoden 1987 eurovaaleista läh-

tien. Eurovaaleja koskevien aineistojen keruu on toteutettu nykyisin Euroopan komission rahoittaman PIREDEU-hankkeen (Providing an infrastructure for research on electoral democracy in the European Union) yhteydessä. Vuoden 2009 vaaleista on esimerkiksi kerätty äänestäjiä, ehdokkaita, mediaa, puolueiden ohjelmia ja makrotason muuttujia koskevat aineistot. Unionin itälaajentuminen on puolestaan entisestään korostanut keskitetyn keruun ja yleisen jakelun tarvetta.

LÄHTEET

- Aarts, Kees ja Wessels, Bernhard. 2005. Electoral turnout. Teoksessa Jacques Thomassen (ed.), *The European voter: a comparative study of modern democracies*. Oxford University Press: New York, 64–83.
- Auers, Daunis. 2005. European elections in eight new member states. *Electoral Studies* 24:4, 747–754.
- Baimbridge, Mark D. 2004. EUphoria to apathy: EP turnout in the new member states. Teoksessa Juliet Lodge (ed.), *The 2004 elections to the European Parliament*, 45–54.
- Blais, André. 2000. *To vote or not to vote: the merits and limits of rational choice theory*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
- Blais, André ja Aarts, Kees. 2006. Electoral systems and turnout. *Acta Politica* 41:2, 180–196.
- Blais, André ja Carty, R.K. 1990. Does proportional representation foster voter turnout? *European Journal of Political Research* 18:2, 167–181.
- Blais, André ja Dobrzynska, Agnieszka. 1998. Turnout in electoral democracies. *European Journal of Political Research* 33:2, 239–261.
- Blondel, Jean, Sinnott, Richard ja Svensson, Palle. 1997. Representation and voter participation. *European Journal of Political Research* 32:2, 243–272.
- Borg, Sami. 1996. *Velvollisuus vaikuttaa. Tutkimus suomalaisten äänestysosallistumisen perusteista ja eduskuntavaalein äänestysprosentin laskusta*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto, politiikan tutkimuksen laitos.
- Brady, Henry E., Verba, Sidney ja Schlozman, Key Lehman. 1995. Beyond SES: a resource model of political participation. *American Political Science Review* 89:2, 71–95.
- Cox, Gary W. 1999. Electoral rules and the calculus of mobilization. *Legislative Studies Quarterly* 24:3, 387–419.
- De Vreese, Claes ja Tobiasen, Mette. 2007. Conflict and identity: explaining turnout and anti-integrationist voting in the Danish 2004 elections for the European parliament. *Scandinavian Political Studies* 30:1, 87–114.
- Eijk, Cees van der, Franklin, Mark N. ja Marsh, Michael. 1996. What voters teach us about Europe-wide elections: what Europe-wide elections teach us about voters? *Electoral Studies* 15:2, 149–166.
- Eijk, Cees van der ja Oppenhuis, Erik. 1990. Turnout and second-order effects in the European elections of June 1989 – evidence from the Netherlands. *Acta Politica* 25:1, 67–94.
- European Parliament. 2009. Results of the 2009 European elections. Turnout at the European elections (1979–2009). http://www.europarl.europa.eu/parliament/archive/elections2009/en/turnout_en.html, 9.2.2011.

- Fieldhouse, Edward, Tranmer, Mark ja Russell, Andrew. 2007. Something about young people or something about elections? Electoral participation of young people in Europe: evidence from a multilevel analysis of the European social survey. *European Journal of Political Research* 46:6, 797–822.
- Flickinger, Richard S. ja Studlar, Donley T. 2007. One Europe, many electorates? Models of turnout in European parliament elections after 2004. *Comparative Political Studies* 40:4, 383–404.
- Franklin, Mark N. 2001. How structural factors cause turnout variations at European parliament elections. *European Union Politics* 2:3, 309–328.
- Franklin, Mark N. 2004. *Voter turnout and the dynamics of electoral competition in established democracies since 1945*. New York: Cambridge University Press.
- Franklin, Mark N. ja Eijk, Cees van der. 1996. The problem: representation and democracy in the European union. Teoksessa Cees van der Eijk ja Mark N. Franklin et al. (eds.), *Choosing Europe? The European electorate and national politics in the face of union*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 3–10.
- Franklin, Mark N., Eijk, Cees van der ja Oppenhuis, Erik. 1996. The institutional context: turnout. Teoksessa Cees van der Eijk ja Mark N. Franklin et al. (eds.), *Choosing Europe? The European electorate and national politics in the face of union*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 306–331.
- Franklin, Mark N. 2007. Effects of space and time on turnout in European Parliament elections. Teoksessa Wouter van der Brug ja Cees van der Eijk (eds.), *European elections and domestic politics – lessons from the past and scenarios for the future*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 13–31.
- Franklin, Mark N. ja Wessels, Bernhard. 2009. Turning out or turning off – do mobilization and attitudes account for turnout differences between new and established member states at the 2004 EP elections? *Journal of European Integration* 31:5, 609–626.
- Franklin, Mark ja Wessels, Bernhard. 2010. *Stimulus, response and turnout variations at a European Parliament election*. Paper presented at the annual meeting of the Midwest political science association, Chicago Illinois, April 2010.
- Geys, Benny. 2006. Explaining voter turnout: a review of aggregate-level research. *Electoral Studies* 25:4, 637–663.
- Grofman, Bernard ja Selb, Peter. 2010. Turnout and the (effective) number of parties at the national and the district level: a puzzle solving approach. *Party Politics* 17:1, 93–117.
- Hirczy, Wolfgang. 1995. Explaining near-universal turnout: the case of Malta. *European Journal of Political Research* 27:2, 255–272.
- Hix, Simon ja Hageman, Sara. 2009. Could changing the electoral rules fix European Parliament elections? *Politique Européenne* 28, 37–52.
- Hobolt, Sara B., Spoon, Jae-Jae ja Tilly, James. 2009. A vote against Europe? Explaining defections at the 1999 and 2004 European Parliament Elections. *British Journal of Political Studies* 39:1, 93–115.
- International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA). 2011a. Compulsory voting, http://www.idea.int/vt/compulsory_voting.cfm, 9.2.2011.
- International institute for democracy and electoral assistance (International IDEA). 2011b. Voter turnout, <http://www.idea.int/vt/index.cfm>, 9.2.2011.
- Jackman, Robert W. 1987. Political institutions and voter turnout in industrial democracies. *American Political Science Review* 81:2, 405–424.
- Jesuit, David. 2003. The regional dynamics of European electoral politics participation in national and European contests in the 1990s. *European Union Politics* 4:2, 139–164.
- Kittilson, Miki Caul ja Anderson, Christopher J. 2011. Electoral supply and voter turnout. Teoksessa Russell J. Dalton ja Christopher J. Anderson (eds.), *Citizens, context and choice: how context shapes citizens' electoral choices*. Oxford: Oxford University Press (forthcoming).
- Lane, Jan-Erik ja Ersson, Svante. 1990. Macro and micro understanding in political science: what explains electoral participation? *European Journal of Political Research* 18:4, 457–465.
- Lijphart, Arend 1997. Unequal participation: democracy's unresolved dilemma. *American Political Science Review* 91:1, 1–14.
- Malkopoulou, Anthoula. 2009. Lost voters: participation in EU elections and the case for compulsory voting. CEPS working document no. 317/July 2009, <http://www.ceps.eu/files/book/1886.pdf>, 8.7.2010.
- Mattila, Mikko. 2003. Why bother? Determinants of turnout in the European elections. *Electoral Studies* 22:3, 449–468.
- Plutzer, Eric. 2002. Becoming a habitual voter: inertia, resources, and growth in young adulthood. *American Political Science Review* 96:1, 41–56.
- Powell, G. Bingham, Jr. 1980. Voting turnout in thirty democracies: partisan, legal and socio-economic influences. Teoksessa Richard Rose (ed.), *Electoral participation. A comparative analysis*. Beverly Hills: Sage publications.
- Powell G. Bingham, Jr. 1986. American voter turnout in comparative perspective. *American Political Science Review* 80:1, 7–43.
- Reif, Karlheinz ja Schmitt, Hermann. 1980. Nine second order national elections: a conceptual framework for the analysis of European election result. *European Journal of Political Research* 8:1, 3–44.
- Rose, Richard. 2004. *Europe expands, turnout falls; the significance of the 2004 European Parliament election*. Stockholm: International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
- Schmitt, Hermann ja Mannheim, Renato. 1991. About voting and non-voting in the European elections of June 1989. *European Journal of Political Research* 19:1, 31–54.
- Schmitt, Hermann ja Eijk, Cees van der. 2007. Non-voting in European Parliament elections and support for European integration. Teoksessa Wouter van der Brug ja Cees van der Eijk (eds.), *European elections and domestic politics – lessons from the past and scenarios for the future*. Notre Dame, Ind.: University of Notre Dame Press, 145–167.
- Studlar, Donley, Flickinger, Richard S. ja Bennett, Stephen. 2003. Turnout in European parliament elections: towards a European-centred model. *Journal of Elections, Public Opinions & Parties* 13:1, 195–209.
- Söderlund, Peter, Wass, Hanna ja Blais, André. 2011. *The impact of motivational and contextual factors on turnout in first- and second-order elections*. Käsikirjoitus.
- Tschokkinen, Ira. 2000. Onko eurovaaleilla merkitystä puolueille? Eurovaalien rooli eurovaaleissa kesäkuussa 1999. Teoksessa Villiina Hellsten, Tuomo Martikainen ja Kyösti Pekonen (toim.), *Vaalista vaaliin: vaalit, puolueet ja kansalaiset vuosituhammen vaihteessa*. Acta politica nro 16. Helsinki: yleisen valtion-opinlaitos, Helsingin yliopisto, 123–143.
- Wass, Hanna. 2008. *Generations and turnout. Generational effect in electoral participation in Finland*. Acta Politica 35. Helsinki: Department of Political Science, University of Helsinki.

VIITTEET

¹ Artikkelit on osa Suomen Akatemian rahoittamaa "*Generations and political behaviour. Generational effect in electoral and other forms of political participation*" -tutkimusprojektia (projektinnumero 131701).

² Muita Reifin ja Schmittin (mt., 8-10) esittämiä tunnuspiirteitä ovat pienten ja uusien puolueiden paremmat menestymismahdollisuudet, hylättyjen äänien suurempi osuus sekä hallituspuolueiden heikompi menestyminen, mikäli eurovaalit osuvat kansallisen vaalisyklin keskivaiheille.

³ Äänestämisen yhteydessä olevien tekijöiden vaikutuksen suuruuden on kuitenkin syytä olettaa vaihtelevan vaalityypin mukaan niissä maissa, joissa äänestäminen ei ole pakollista. Ottaen huomioon, että äänestysaktiivisuuden yläraja on kiintää (100 %), selittävien muuttujien vaikutuksen laajuus on sitä rajatumpi, mitä lähempänä aggregaattitason aktiivisuus on kyseistä ylärajaa (Aarts & Wessels 2005, 68). Matala aktiivisuuden taso jättää siis enemmän tilaa esimerkiksi äänestäjän sosioekonomisen aseman suuntaisille eroille (Lijphart 1997, 1).

⁴ Franklin ja van der Eijk (mt., 8-9) huomauttavat, että puolueiden vähäinen profiloituminen integraatiota koskevissa kysymyksissä on sidoksissa kansalaisten näkemykseen unionin merkityksestä. Mikäli kansalaiset hammottavat kansallisten parlamenttien edustajat edelleen keskeisiksi toimijoiksi ja unionissa tehtävän päätöksenteon näin ollen toissijaiseksi, kansalliset puolueet keskittyvät pitkälti korostamaan rooliaan kansallisten etujen puolustajina eivätkä niinkään profiloitu eurooppalaisen tason kysymysten esiintuojina.

⁵ Ensimmäisten vaalien aktiivisen vaikutuksen suhteen on tosin syytä huomata, että vuoden 2004 vaaleissa vastaavaa ilmiötä ei ollut havaittavissa vaan Maltaa ja Kyprosta lukuun ottamatta äänestysaktiivisuuden taso oli kaikissa uusissa jäsenmaissa erittäin matala (Flickinger & Studlar 2007, 387; myös Auers 2005). Kyproksen korkeaan aktiivisuuteen vaikuttaa pitkälti äänestyspakko, vaikka siihen ei käytännössä sisällykään sanktioita (Flickinger & Studlar 2007, 387). Maltaan äänestysaktiivisuus on puolestaan perinteisesti ollut kansainvälisesti huipputasoa, mihin vaikuttavat muun muassa kansalaisten vahva puoluesamastuminen, erittäin kilpailulliset vaalit, aktiivinen vaalikampanjoinni sekä käytössä oleva siirtovaalijärjestelmä (single transferable vote) (Hirczy 1995). Franklin ja Wessels (2009) havaitsivat kuitenkin vuosien 1979–2004 eurovaalit kattavassa yhdistetyssä analyysissään, että ensimmäisillä eurovaaleilla oli edelleen aktiivisuutta kohottava vaikutus mallissa, jossa viisi vuonna 2004 liittyntä erityisen matalan äänestysaktiivisuuden maata muodostivat erillisen dummy-muuttujan. Flickingerin ja Studlarin (2007, 387) mukaan on myös mahdollista, että äänestysprosentti olisi seuraavissa vaaleissa vielä ensimmäisiäkin matalampi. Vuoden 2009 vaalien suhteen selvästi edellisempiä vaaleja vähäisempi osallistumisaste oli havaittavissa yhdessä vuonna 2004 liittyneessä jäsenmaassa, Liettuassa, jossa äänestysaktiivisuus (21 %) oli lähes 27 prosenttiyksikköä matalampi edellisiin vaaleihin verrattuna.

⁶ Taulukon 1 viimeisellä rivillä on esitetty eri jäsenmaiden äänestysaktiivisuuden aritmeettinen keskiarvo. Jäsenvaltioiden väkiluvun mukaan painotettu keskiarvo antaa vielä dramaattisemman kuvan äänestysaktiivisuuden laskusta: vuoden 2004 vaalien painotettu keskiarvo oli 45,6 prosenttia ja vuoden 2009 43 prosenttia (European parliament 2009). Painotetun ja painottomattoman osallistumistason eroihin vaikuttaa erityisesti Puolan suuri väkiluku ja matala osallistumistaso (Flickinger & Studlar 2007, 401).

Tässä artikkelissa ei kuitenkaan keskustella tarkemmin äänestysaktiivisuuden laskun taustatekijöitä vaan huomio kiinnitetään poikittaishavaintoihin eli yhtäältä eri maiden ja toisaalta eri äänestäjäryhmien väliin osallistumiseroihin.

⁷ Toisaalta äänestyspakon sisällyttäminen analyysiin voi myös peittää alleen joidenkin muidenkin tekijöiden vaikutuksen erityisesti niissä maissa, joissa se ei ole käytössä (Studlar 2003 ym., 202). Studlar ym. (mt.) ehdottavatkin äänestyspakon vaikutuksen mittaamista jollain toisella vaihtoehdoisella mittarilla, jolla saadaan esiin käytössä olevat äänestämistä koskevat kansalliset säädökset tai äänestämiskäyttötymisen vakiintuneet mallit. Parhaana korvaavana mittarina voidaan heidän mukaansa pitää eurovaaleja edeltävien kansallisten vaalien äänestysprosenttia.

⁸ Suhteellista vaalijärjestelmää käyttäviä maita voidaan jaotella myös sen mukaan, onko äänestäjällä mahdollisuus äänestää puolueen ohella myös ehdokasta (Mattila 2003, 455). Tämän voi olettaa lisäävän äänestyshalukkuutta, koska äänestämällä voi silloin vaikuttaa useampaan asiaan kuin pelkkien suljettujen listojen väliltä valittaessa. Empiirisessä analyysissä suljetun vaalimenetelmän käyttö ei kuitenkaan vaikuttanut tilastollisesti merkittävästi vaaliosallistumiseen. Lisäksi useampien vaalipiirien voidaan olettaa lisäävän kansalaisten äänestämishalukkuutta, koska mahdollisuus äänestää jo mahdollisesti entuudestaan tuttua ehdokasta omasta vaalipiiristä helpottaa ehdokasvalintaa ja vähentää tarvetta hankkia tietoa ehdokkaista (mt.). Suurimmassa osassa jäsenmaita koko maa muodostaa yhden vaalipiirin, mutta Belgiassa, Irlannissa, Isossa-Britanniassa, Ranskassa ja Puolassa ja on käytössä useampia vaalipiirejä (Baimbridge 2004, 47). Analyysin perusteella kyseinen hypoteesi sai osittain tukea, joskin tekijöiden yhteys oli suhteellisen heikko. Hix ja Hageman (2009) ovat puolestaan tarkastelleet vaalitavan ja vaalipiirin koon yhteisvaikutusta. Suljettua listavaalitapa käytettäessä ehdokkailla on sitä pienempi tarve käydä henkilökohtaista kampanjaa, mitä suuremmissa vaalipiirissä he ovat ehdolla. Avoimen listavaalin kohdalla suhde on puolestaan päinvastainen (mt., 42–43). Empiirisen analyysin tulokset osoittavat, että avoin vaalitapa yhdistettynä suhteellisen pieniin vaalipiireihin on ehdokkaiden ja äänestäjien suhteen tiiviiden ja vastaavasti äänestysaktiivisuuden tason kannalta otollisin yhdistelmä.

⁹ Myös Suomen ensimmäiset eurovaalit järjestettiin yhtäaikaisesti kunnallisvaalien kanssa. Eurovaalien äänestysaktiivisuus Suomessa asuvien keskuudessa (60,3 %) olikin tähän mennessä korkein, mutta on epäselvää, kuinka suuri osuus siitä oli yhteydessä vaalien samanaikaisuuteen ja mikä puolestaan oli ensimmäisten vaalien mukanaan tuomaa aktiivistumista, jolla on Franklinin (2001) mukaan keskeinen merkitys.

¹⁰ Slovakian vuoden 2009 eurovaalit on kiinnostava esimerkki kansallisten vaalien ajoittumisen vaikutuksesta eurovaalien äänestysaktiivisuuteen (Malkopoulou 2009, 3). Eurovaalit järjestettiin maassa vain yhdeksän kuukautta parlamenttivaalien jälkeen ja vuosi ennen tulevia kunnallisvaaleja, minkä voi havaita vähentäneen äänestysosallistumista (mt). Eurovaalien osallistumisaste (19,6 %) olikin unionin matalin, mutta toisaalta silti muutaman prosenttiyksikön korkeampi kuin edellisissä vaaleissa. Tässäkin yhteydessä on vaikea arvioida, kuinka suuri vaikutus oli eurovaalien epäsuotuisalla ajankohdalla kansalliseen vaalisykliin nähden ja mikä puolestaan niin kansalaisten ja kuin puolueiden vaaliväsymyksellä. Vastaava ilmiö oli havaittavissa Suomessa vuoden 1999 eurovaaleissa, jotka ajoittuivat muutama kuukausi eduskuntavaalien jälkeen ja runsas puoli vuotta ennen presidentinvaaleja (Tschokkinen 2000).

¹¹ Franklin ym. (1996, 313) huomauttavat, että sopivampi mittari eurovaalien saamalle kansalliselle painoarvolle olisi esimerkiksi puolueiden ja ehdokkaiden kampanjointikulut suhteessa kansallisiin vaaleihin. Vastaavien tietojen kerääminen olisi kuitenkin äärimmäisen työlästä ja jossain tapauksissa niitä ei olisi ollenkaan saatavilla. Toisaalta voidaan myös esittää, että kansallinen vaalisykli on hyvä mittari vaalien merkitykselle niin kauan kun kansallisen poliittisen kontekstin oletetaan olevan toisen asteen vaalien mallin mukaisesti keskeisessä roolissa (Studlar ym. 2003, 199). Studlar ym. (mt.) mukaan vastaava oletus ei kuitenkaan ole välttämättä enää ajankohtainen. Kansalaisten asennoitumisen Eurooppa-kysymyksiä kohtaan on nimittäin huomattu muodostavan oman ulottuvuutensa, joka leikkaa perinteisen vasemmisto–oikeisto-jaottelun (mt., viitattu Schmitt & Thomassen 2002). On siis mahdollista, että Eurooppaan liittyvät teemat tulevat painottumaan jatkossa vaaleissa selvästi nykyistä enemmän.

¹² Mikäli eurovaalien äänestysaktiivisuutta tarkastellaan pian niiden käymisen jälkeen, aika ennen tulevia vaaleja ei ole luonnollisesti tiedossa. Vastaava muuttuja on kuitenkin mahdollisista muodostaa esimerkiksi maan aikaisempien vaalikausien pituuden keskiarvon pohjalta.

¹³ On syytä havaita, että jälkimmäisessä tutkimuksessa (Mattila 2003) hypoteesi ensimmäisten eurovaalien mobilisoivasta vaikutuksesta sai vain osittain tukea analyysimenetelmästä riippuen.

¹⁴ Vuoden 1999 eurovaalien osalta on puolestaan havaittu, että kansalaisten äänestysvalmius on korkeampaa niissä jäsenvaltioissa, jotka ovat EU:n nettosaajia ja vastaavasti vähäisempää nettomaksajiin lukeutuvissa jäsenvaltioissa. Lisäksi hypoteesi siitä, että jäsenmaan aggregoidun EU-kannatuksen ja äänestysaktiivisuuden välillä on positiivinen yhteys, sai tukea (2003). Sama havainto tehtiin myös vuoden 2004 vaalien osalta (Flickinger & Studlar 2007, 389, eriyvästä tuloksesta vuoden 1989 vaalien osalta Franklin ym. 1996). Lisäksi Studlarin ym. (2003) tutkimuksesta voidaan havaita, että myös vaaleissa kussakin jäsenvaltiossa edustajapaikkoja voittaneiden puolueiden lukumäärä lisäsi osallistumisissa

mallissa, jossa oli sen lisäksi mukana ensimmäisten eurovaalien ja vaalisyklin vaikutusta mittaavat muuttujat.

¹⁵ Taulukko 2 on laadittu osittain Geysin (2006, 657–658) eri maiden parlamenttivaalien äänestysprosenttiin vaikuttavia makrotason tekijöitä koskevan tarkastelun mukaisesti. Taulukkoon on koottu makro- ja mikrotason tekijät, joiden on eri tutkimuksissa havaittu vaikuttavan eurovaalien osallistumiseen. Mukaan on otettu ainoastaan julkaistut tutkimukset. Tarkastelu ei ole kuitenkaan täysin kattava, sillä joitakin etenkin jonkin tietyn jäsenmaan vaaliosallistumista käsitteleviä tutkimuksia eivät ole saatavuussyistä johtuen mukana (esim. Delwit 2002; van der Eijk 1984; Franklin ym. 1996; Niedermayer 1990; Sinnott & Whelan 1992). Lisäksi Fauvelle-Ayman ja Stegmaierin (2004) tutkimusta Itä-Euroopan maiden osallistumisesta vuoden 2004 vaaleihin ei sisällytetty tarkasteluun.

¹⁶ Kirjoittajat tosin toteavat (mt., 36, 51), että heidän käyttämässä tapaan äänestämisen määritelmä saattoi olla liian suppea perustuessaan puoluepreferenssin nimeämiseen kaksissa vaaleissa, edellisissä ja tulevissa kansallisissa vaaleissa. Kattavamman mittarin muodostamiseksi olisi tarvittu tieto äänestämisestä useammassa ja erityisesti eri vaalityyppeihin kuuluvissa vaaleissa.

¹⁷ Kyseinen analyysi perustui ristiintaulukointiin, joten äänestämättä jättämiseen mahdollisesti vaikuttavia eri tekijöitä ei ollut mahdollista tarkastella samanaikaisesti. Schmittin ja van der Eijkin (2007, 150) mukaan on syytä huomata, että tutkimuksen ongelmaksi voidaan nähdä vinouma otoksen valinnassa (selection-bias, viitattu King ym. 1994, 128–136). Tarkasteltaessa vain äänestämättä jättäneitä ei ole mahdollista tietää, miten unionia kohtaan tunnetut asenteet olivat jakautuneet äänestäneiden keskuudessa ja olivatko äänestämättä jättäneet näin ollen äänestäneitä vähemmän EU-myönteisiä.

¹⁸ Hobolt ym. (2008) havaitsivat puolestaan tarkastellessaan eurovaalikampanjoinnin roolia eri jäsenmaiden tiedostusvälineistä kerätystä aineistosta muodostettujen muuttujien pohjalta, että kampanjoinnin sävyllä ei ollut vaikutusta äänestämisen kannalta.